

Gorka reševalna služba v Sloveniji

Začetki reševanja v gorah

Nesreče pri delu, povezane z gorami, so se dogajale že precej nazaj. Tako lahko beremo v knjigi dr. Franceta Malešiča Spomin in opomin gora (Didakta 2005) zanimive zgodbe za katere pa je skupno, da so se vse končale žalostno. Tako so 2. januarja 1777 iz Srednjega Vrha nad Martuljkom odšli domačini, da bi nakrmili ovce. Plaz novega snega je zasul vseh osem skupaj s psom, ki ga je eden od lastnikov imel s seboj. Domačini so lahko šele dan kasneje izpod debele snežne odeje izkopal trupla osmih vaščanov. Pes je preživel.

Če so v prvih začetkih pomagali ponesrečenim le tisti, ki so bili »pri roki«, pa se je z razvojem »turistike« začelo spreminjati tudi pri reševanju v gorah. Turiste so najprej začeli voditi po gorah pastirji ali lovci, ki so ta področja najbolj poznali. Prav ti pa so priskočili na pomoč tudi v nesreči. Prav prvo znano reševanje je bilo na vrhu Triglava, ko je strela ubila Antona Korošca, leta 1822, ko so vodniki spremljali stotnika Antonia von Bosia, ki je imel nalogo sestaviti trigonometrično omrežje Kranjske. Šele pomoč vodnikov in nosačev z Bohinja je zadostovala, da so truplo prenesli v dolino.

Naše gore so vedno bolj postale zanimive za avstrijsko-nemško planinsko društvo. To je v krajih pod gorami organiziralo reševalne skupine iz domačih vodnikov. Ti so ob nesreči odšli pomagat. Tako so na primer v Mojstrani imeli leta 1902 reševalno službo, ki jo je vodil Filip Winzig. Nosači ponesrečencev so bili najeti in za to delo plačani, vodniki-reševalci pa so svoje akcije opravljali prostovoljno in brezplačno. V gostilni Košir je planinska organizacija imela omarico prve pomoči z nekaj sanitetnega materiala. Prvo reševalno akcijo so imeli na novo odprti Tominškovi poti septembra 1903, ko se je poškodoval fotograf Anton Gregorc. Ponesrečeni je tri dni klical na pomoč in slabel, preden so ga slišali. Rešili so ga lovci in gorski vodniki. Za zasluge pri reševanju pa sta Janez Rabič in Tomaž Lakota prejela posebno pohvalo od dunajskega ministra za zunanje zadeve.

Ustanovitev prve reševalne postaje v Kranjski Gori

Na novo ustanovljeno Slovensko planinsko društvo (SPD), je prav tako želelo ustanoviti reševalne skupine za pomoč ponesrečenim. Po nesreči dr. Josipa Cerka na Stolu aprila 1912 sta zdravnik dr. Josip Tičar in dr. Jernej Demšar dala pobudo za ustanovitev prve gorsko reševalne postaje v Kranjski Gori.

Po prvi svetovni vojni se je SPD ukvarjal predvsem z urejanjem planinskih poti in gospodarjenja s kočami. To ni bilo za mlade alpiniste, ki so se zaradi tega združili v Turistovski klub Skala. In prav iz vrst skalašev so prihajali reševalci, ki so bili kos zahtevnim reševanjem, ki so se pojavljala. Prav to je bilo vzrok, da so reševalne odseke pri SPD združili v Centralni reševalni odsek. Zanimivo, da so imeli tudi poseben sklad iz katerega so plačevali stroške reševalnih odprav. Reševalni prispevek v sklad so nabirali v kočah SPD. Načrtno so začeli urejati vzgojo reševalcev, nabavo opreme in sodelovati z avstrijskimi in nemškimi reševalci. Pomemben mejnik je bila izdaja knjige dr. Bogdana Breclja Prva pomoč in reševanje v gorah. Poleg uporabnih napotkov iz prve pomoči in reševalne tehnike je bila opisana tudi organizacijska struktura službe. Druga svetovna vojna je zahtevala krvni davek tudi med reševalci. Po vojni so na Jesenicah organizirali Centralo GRS, ustanavljati pa so začeli postaje po različnih krajih v Sloveniji. Organizacija se je krepila in pripravljena je bila na zahtevne akcije. Leta 1952 je v Špiku v nesreči umrlo pet alpinistov. Ta nesreča je povzročila spor med reševalci, kar je povzročilo reorganizacijo službe. Sedež se je iz Jesenic

preselil v Ljubljano in služba se je oblikovala kot Komisija za GRS pri Planinski zvezi Slovenije (KGRS). Naloga Komisije je bila povezati postaje s terena in urejati skupne zadeve kot so doktrina GRS, enotna vzgoja in sodelovanje s policijo in vojsko. Tako sta že leta 1955 načelnik GRS dr. Miha Potočnik in dr. Andrej Robič sodelovala na ustanovnem sestanku novo nastale Mednarodne komisije za reševanje v gorah (IKAR). Zanimivo za IKAR je, da so ustanovni člani gorsko reševalno organizacijo zasnovali kot samostojno organizacijo. Niso jo vezali na Mednarodno zvezo planinskih organizacij (UIAA). Mednarodno sodelovanje je bilo pomembno predvsem na področju tehnične opreme in vzgoje.

Naloge KGRS

Po vzoru IKAR-ja KGRS ustanovila svoja delovna telesa v obliki podkomisij. Podkomisija za vzgojo in tehniko je bila tista, ki vseskozi skrbi nad usposobljenostjo reševalcev, spremlja tehniko reševanja in razvoj tehnične opreme ne samo doma ampak se uspešno vključuje v mednarodno izmenjavo. Pomemben je prispevek pri razvoju tehnike GRS in izdelavi učbenika. Tako je Pavle Oman napisal Priročnik Osnovna tehnika GRSS (leta 2001). V priročniku so opisane in s skicami nazorno prikazani postopki gorskega reševanja. Od vsega začetka je bila zdravniška podkomisija. Naloga te je, da usposablja gorske reševalce za nudenje prve pomoči ponesrečenim ali poškodovanim, zdravniki pa v okviru svoje strokovne usposobljenosti prenašajo znanja iz zdravniške stroke v delo GRS in tudi obratno izkušnje pri delu s ponesrečenci v gorah vključujejo v svoje strokovno delo. Prav tako je od vsega začetka tudi podkomisija za reševanje iz plazov. V tej podkomisiji so strokovnjaki na področju reševanja iz plazov. Kljub raznim tehničnim pomagalom, ki jih uporabljamo za primere, če nas zasuje plaz, je še vedno pes tisti katerega lastnosti uporabljamo pri iskanju zasutih ali pogrešanih oseb. V tej podkomisiji so tudi strokovnjaki, ki se ukvarjajo s proučevanjem snežnih plazov. Pavle Šegula je v okviru IKAR-ja pripravil šest jezični slovar z naslovom Sneg in plazovi (leta 1995).

Pomembna je podkomisija za opremo, ki skrbi za nabavo sodobne in funkcionalne opreme. Z uvajanjem helikopterja kot sredstva za pomoč pri prevozu in reševanju se je oblikovala tudi podkomisija za letalsko reševanje. Naloga te podkomisije je, da skrbi za vzgojo in usposabljanje reševalcev za delo s helikopterjem. Z uvajanjem helikopterja se je predvsem skrajšal čas da pride reševalno moštvo do ponesrečenca in pa sam prevoz ponesrečenca do bolnice. Na ta način je bilo rešeno marsikatero življenje. Po nesreči na Okrešlju je vlada RS potrdila Uredbo o izvajanju zaščite, reševanja in pomoči z uporabo zrakoplovov. V tem dokumentu so za reševalce opredeljeni postopki za delo s helikopterji. Z razvojem tehnike so se razvijale tudi radijske postaje, ki jih reševalci potrebujemo za medsebojno sporazumevanje. Zveze so pomembne pri komuniciranju s helikopterji, centri za obveščanje, policijo, vojsko in planinskimi postojankami. Za stike mediji in analizo reševalnega dela skrbi podkomisija za informiranje. Zaključke takih analiz potem predstavlja na tiskovnih konferencah z namenom obveščanja gorniške javnosti o delu reševalcev.

Financiranje od začetka ni bilo urejeno sistemsko. Najprej je bilo to v okviru vsakoletnih dogovor o sofinanciranju posebnih enot civilne zaščite. Po sprejetju Zakona o naravnih in drugih nesrečah (ZNDN) je GRS dobila status javne službe in s tem tudi sofinanciranje dejavnosti. Sofinanciranje države je preko Uprave Republike Slovenije za zaščito in reševanje (URSZR). Zakon pa reševalcem nalaga tudi dolžnosti, da poleg reševanja v gorah s svojim znanjem in opremo rešujemo tudi ljudi in premoženje ob naravnih in drugih nesrečah (Log pod Mangartom leta 2000, poplave Gorenjska v letu 2007).

Drugi pomemben del sofinanciranja je preko Fundacije humanitarnih in invalidskih organizacij (FIHO), ki je bila ustanovljena 1998 leta.

Petinosemdesetletnica GRS

V letu ko se je KGRS pripravljala, da obeleži petinosemdeset let uspešnega delovanja GRS se je na Okrešlju zgodila huda nesreča pri usposabljanju reševalcev letalcev za delo s helikopterjem. Na vaji je umrlo pet gorskih reševalcev. To je bil hud udarec ne samo za svojce ponesrečenih ampak vse reševalce. Reševalci so skupaj s podporniki ustanovili Sklad Okrešelj za pomoč otrokom ponesrečenih reševalcev pri šolanju. Pojavila se je težnja po reorganizaciji KGRS. Dodatno je temu prispevalo dejstvo, da pri FIHU kot Komisija pri PZS nismo mogli prikazati šifro dejavnosti humanitarne organizacije. Vodstvo PZS ni bilo navdušeno nad tem, da bi KGRS uredila na način, da se postaje GRS (17) preimenujejo v samostojna društva, ki se potem povežejo v zvezo društev GRS. Vodstvu PZS in KGRS sta neuspešno iskali različne možnosti, dokler ni prevladalo mnenje reševalcev, da zamisel izpeljejo do konca. V zvezo so se poleg samostojnih društev GRS vključila tudi Planinski društvi s postajo GRS. Gorska reševalna zveza Slovenije (GRZS) je bila ustanovljena 15. maja 2006 v Ribnem pri Bledu, je samostojna pravna oseba s statusom humanitarne organizacije. Sofinanciranje dejavnosti iz državnih sredstev preko URSZR, prav tako pa tudi od FIHO. Zveza ima svoj sedež v Gasilnem domu v Kranju.

Reševalno delo

Pri primerjavi podatkov iz analiz, ki jih skrbno pripravlja komisija za informiranje in analitiko lahko naredimo naslednjo primerjavo **desetletnega povprečja reševalnih akcij nekaterih postaj/društev GRS:**

Postaja (društvo) GRS	1988 - 1997	1998 - 2007
Bohinj	13,6	35,4
Bovec	13	24,9
Kamnik	10,6	22,5
Mojstrana	18,1	21,6
Tolmin	8,2	35,2

Leta 1997 je bilo v Sloveniji skupaj 203 reševalnih akcij, leta 2007 pa 348 akcij.

Iz tabele vidimo, da se je v obdobju od 1998 – 2007 desetletno povprečje reševalnih akcij močno povečalo (Tolmin, Bohinj, Bovec), kjer so se v tem obdobju pojavili adrenalinski športi. To so predvsem jadralni padalci, športi na rekah in potokih, gorski kolesarji ter tudi delo na težko dostopnih terenih. Postajam, ki pa imajo predvsem gorsko reševanje pa se v tem obdobju število akcij ni tako močno povečalo (Mojstrana). Zelo slikovito je povečanje števila reševalnih akcij orisal načelnik GRS Tolmin Žarko Trušnovec na tiskovni konferenci, ki je bila ob dnevu reševalcev in ob 60 letnici postaje GRS Tolmin. *Za prvih 100 reševalnih intervencij je bilo potrebnih nad 40 let, za drugih 100 deset let, na 300 intervencij smo prišli v vsega petih letih, za številki 400 in 500 intervencij pa sta zadoščali po dve leti!*

Reševanje se seli iz visokogorja v sredogorje, kjer večina obiskovalcev lahko svojo aktivnost izvaja preko celega leta. V visokogorju je za množice obiskovalcev primeren le poletni čas. Ena od ugotovitev je povezana tudi z vključevanjem držav v Evropsko unijo. Za planince iz vzhodnih držav so se odprle tudi gore Dolomitov in Centralnih Alp, kar potrjujejo reševalci s povečanjem reševanj na teh področjih. Pogostejši so primeri reševanja mladih planincev, ki se podajo v gore neprimerno oblečeni in brez potrebnega znanja kam sploh gredo (belgijski skavti 2008). Taki obiskovalci gora živijo v svetu računalniških iger kjer imajo junaki tudi več

življenj. Na splošno velja prepričanje, da hiter način življenja pomeni tudi v gorah v kratkem času veliko doživeti in adrenalin je gonilo tega.

Ugotavljamo, da je pogostost nesreč večja ob koncu tedna in v poletnih mesecih. Zaradi tega smo reševalci že leta 2000 skupaj z URSZR, Ministrstvom za zdravje, Ministrstvom za notranje zadeve, na Brniku organizirali dežurstvo. V dežurni ekipi so poleg posadk helikopterjev policije ali vojske še reševalec letalec, zdravnik reševalec letalec in policist. Ob sporočilu o nesreči dežurna ekipa takoj poleti na kraj nesreče.

Napotki obiskovalcem gora

Preden se odpravimo na turo si doma naredimo podroben plan dogodkov kako bo tura potekala. V plan moramo vgraditi tudi vse možne spremembe med turo zaradi vremenskih sprememb ali težave članov skupine. V visokih gorah so še dolgo v poletje posamezne grape preko katerih vodijo poti zasnežene, za varen prehod nam bodo v pomoč dereze in cepin. Saj sta v statistikah reševalcev vsako leto zdrs in padec najpogostejša vzroka za nesreče. Z veseljem ugotavljamo, da vedno več obiskovalcev gora ne samo alpinistov nosi čelado. Med tehnično opremo za hojo po zavarovanih planinskih poteh sodi komplet za samovarovanje. Osebna zaščitna oprema kakor tudi tehnična oprema mora biti skrbno vzdrževana in pomembno je, da tehnično opremo znamo uporabljati. V vročih poletnih dneh imejmo s seboj zadosti osvežilne tekočine, kreme za zaščito pred sončnimi opeklinami in pokrivalo za zaščito glave. Vremensko dogajanje preko dneva je dinamično (nevihte, strele) in zato upoštevajmo, da turo začnemo zgodaj zjutraj. V nahrbtnik poleg zaščitne opreme, hrane sodi še oprema za prvo pomoč. V zadnjih letih ko je pokritost gorskega sveta s signali mobilnih operaterjev zelo dobra zato nam bo ob nesreči za klic na pomoč veliko pomagal mobilni telefon. Kličemo na brezplačno telefonsko številko 112. V centrih za obveščanje je operater, ki pozna postopke kako aktivirati gorske reševalce.

Gorska reševalna služba v prihodnosti

GRZS kot »mlada« organizacija sedaj ureja svoj status in status gorskega reševalca v okviru sistema civilne zaščite. V bodoče se bo zagotovo nadgrajeval sistem dežurstev na Brniku. Gorski reševalci smo samo del te ekipe, tako da bo potrebno skupno sodelovanje na državni ravni. Verificirati program prve pomoči, ki ga izvajajo zdravniki GRS pri usposabljanju gorskih reševalcev. V sodelovanju z URSZR urediti za vse reševalne službe status reševalec – delodajalec. Ob odmevnih akcijah se pojavlja vedno vprašanje plačevanja akcij. Naloga gorskih reševalcev je reševanje. V ZNDR je opredeljeno v katerih primerih se akcije zaračunava. Vlada RS pa določi dejavnosti pri katerih morajo udeleženci pokriti sorazmerni delež stroškov akcije. Odprto vprašanje ostaja zavarovanje za primer reševanja. Urediti bo potrebno vprašanje reševanja ponesrečencev pri adrenalinskih športih. Stekla so že dogovarjanja za reševanje z žičnic in gondol. Prav gotovo, se bo našlo še kakšno področje, kjer bomo reševalci lahko pomagali ali reševali, kot na primer čiščenje ostankov letala na Korziki v letu 2008.

Pomembno za zvezo bo, da bo imela zadosti usposobljenih članov, ki bodo pripravljene opravljati humanitarno poslanstvo gorskega reševanja prostovoljno in prostočasno tudi v bodoče.

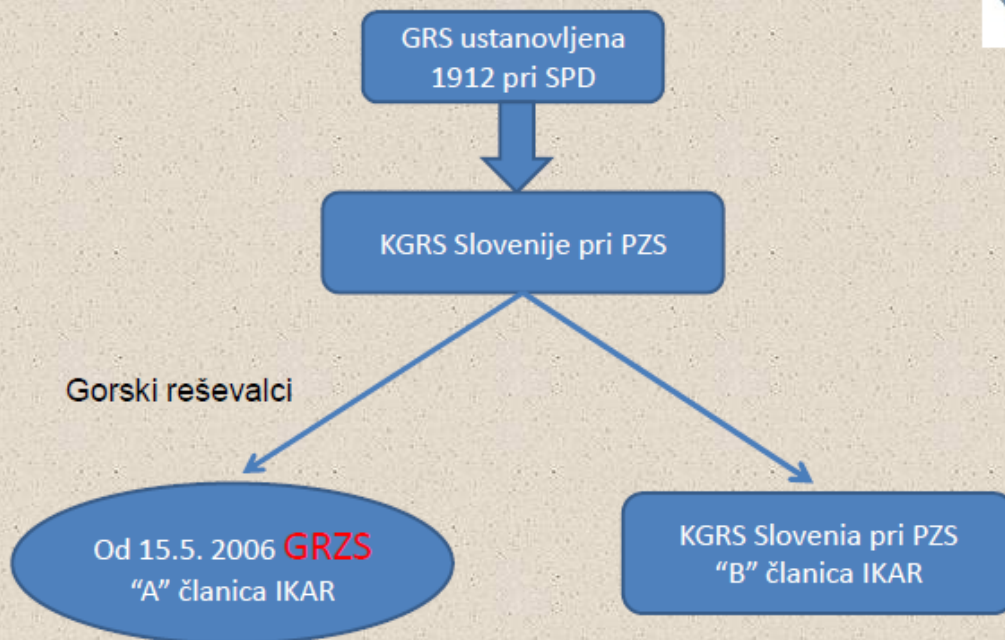
Podatki: arhiv GRSS, III. Zbornik GRSS (1997), analize reševalnega dela GRS in spletna stran GRZS <http://www.grzs.si/>

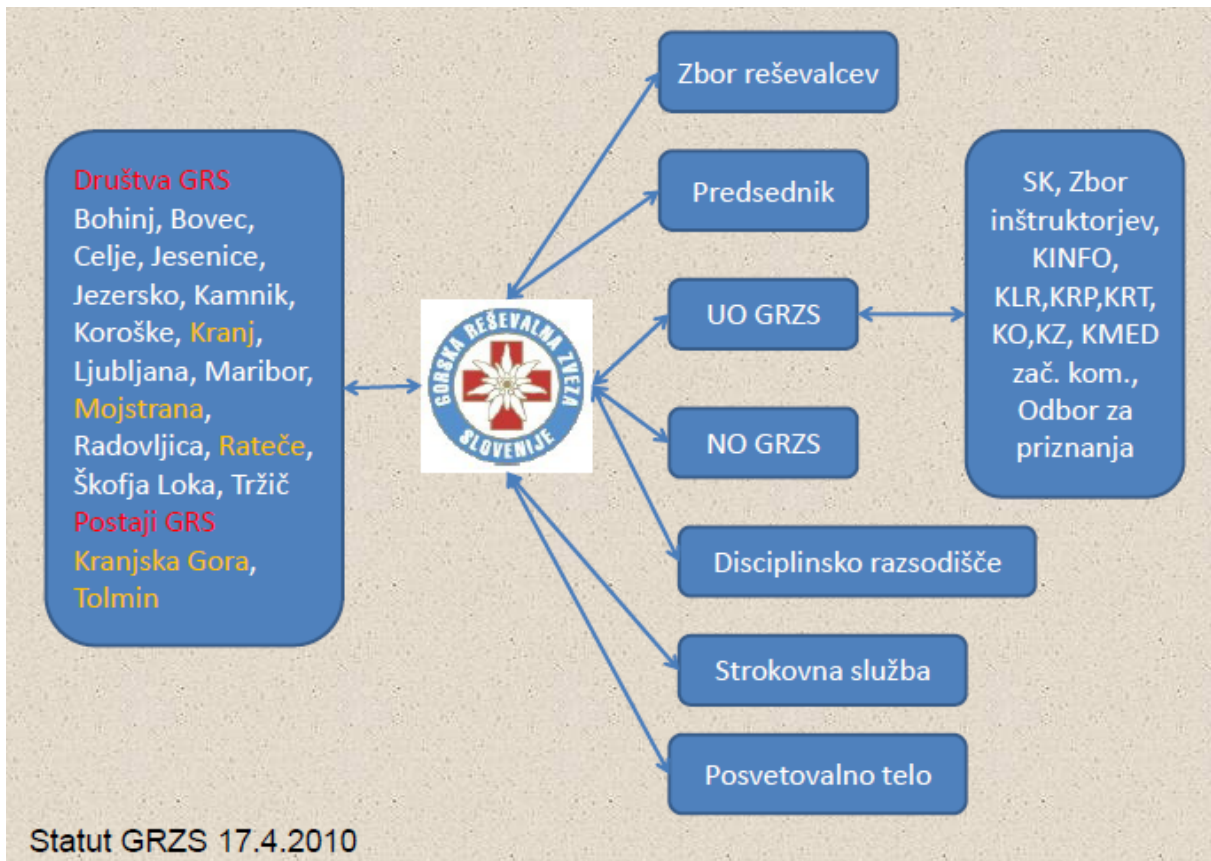
Financiranje GRZS

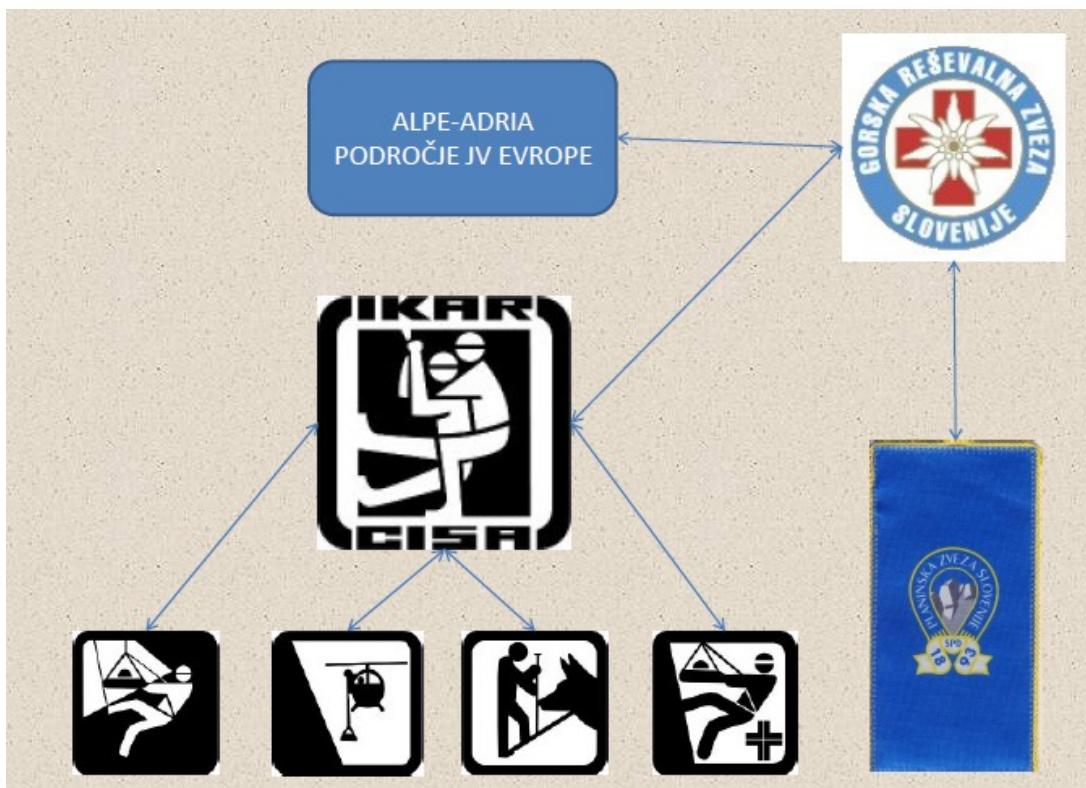
Drugi prihodki

Gorska reševalna zveza Slovenije

GRZS in njeni organi

Sodelovanje GRZS z sorodnimi organizacijami